

PALIVERE TURISMI- JA
TERVISESPORDIKESKUS

**Palivere Turismi- ja
Tervisespordikeskuse
arengukava
2021-2026**

SISUKORD

Sissejuhatus.....	2
1. Olukorra ülevaade.....	3
1.1. Asupaik ja ligipääs	3
1.2. Nõudlus ja trendid	3
1.3. Palivere keskuse arengueeldused	7
1.4. Paliveres TTSK tänased võimalused	8
1.5. Olulisimad arengut takistavad kitsaskohad	9
1.6. Palivere TTSK sihtgrupid.....	10
1.7. Kuvand ja tunnus	10
1.8. Peamised järeldused	11
2. Tulenevus ja kooskõla strateegiliste dokumentidega	13
2.1. Konkurentsivõimekava „Eesti 2035“	13
2.2. Rahvastiku tervise arengukava 2020-2030	13
2.3. „Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030“	14
2.4. Lääne maakonna arengustrateegia 2035+.....	19
2.5. Läänemaa turismi arengukava 2021-2025.....	17
2.6. Lääne-Nigula valla arengukava 2018-2026	18
2.7. Läänela arengukava 2021-2026	19
3. Visioon 2026.....	19
4. Palivere Turismi-ja Tervisespordikeskus arengueesmärgid 2026	20
5. Palivere Turismi-ja Tervisespordikeskus tegevuskava 2021-2026.....	22
Lisa 1 . Arenguseminaridest 08.07.2021 Taeblas ja 20.07.2021 Paliveres osavõtnute koondnimekiri	24

Sissejuhatus

Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskuse teadlik arendustegevus käivitus 2005, mil lepiti kokku esmane arendusstrateegia. Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskuse arengukava 2021-2026 on oma olemuselt senistel raamdokumentidel ja arengutel põhinev, samas muutunud hetkeolukorda ning väliskeskonna trende arvestav arengudokument. Käesolev Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskuse arengukava määratleb kokkuleppelise, arendajate ja huvigruppide vajadusi ja võimalusi arvestava arendustegevuste plaani eeldusena piirkonna ja objekti potentsiaali, arenguvisioni ja eesmärkide realiseerimisele. Arengukava on ühtlasi kokkuleppeline raamistik koordineeritud arendustegevuste elluviimiseks, finantseerimisvõimaluste realiseerimiseks ja kestliku arengu tagamiseks. Arengukavas määratletakse uuendatud Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskuse arenguvision, arengueesmärgid, prioriteetsed sihtgrupid ning lähiaastate tegevuskava, samuti koostööpartnerid eesmärkide saavutamiseks. Arengukava uuendamise algatas SA Põhja-Läänemaa Turismi- ja Spordiobjektide Halduskeskus. Arengukava uuendamise protsess oli avatud, osalema olid palutud sidusorganisatsioonid ja koostööpartnerid, sh kohalike omavalitsuste, spordiorganisatsioonide, turismi- ja ettevõtluse arendusorganisatsioonide, ettevõtjate, harrastajate ja kogukonna esindajad. Huvi ja osalusaktiivsus arenguseminaridel oli keskmine. Arengukava koostamiseks toimus kahe seminari, neist üks Paliveres ja teine Taeblas ning arenguseminaridest osavõtnute koondnimekirjaga on võimalik tutvuda arengukava lisas. Arengukava on koostatud perioodiks 2021-2026 ja silmas on peetud pikaajalist visiooni 2030 keskuse arendamisel. Arengukava kuulub üle vaatamisele iga-aastaselt, mil hinnatakse aasta jooksul saavutatud tulemusi ning tehakse vajalikud parandused ja täiendused lähiaastate tegevuskavas. Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskuse arengukava 2021-2026 koostamisel on arvestatud maakonna ja üleriigiliste strateegiliste raamdokumentidega, kohaliku omavalitsuse arengukavaga. Keskuse arendamisel ja kavandataval tegevusel on kokkupuuteid mittemete valdkondadega, nagu tervise edendus, harrastus- ja tulemusport, turism, rekreatsioon, taastusravi, sidus ühiskond ja erivajadustega inimesed, piirkonna arengueeldused ja konkurentsivõime, teenusmajandus ning väikeettevõtlus ja muud tegevusvaldkonnad.

Spordi ja aktiivse puhkuse, sporditurismi edendamise ja võimaluste arendamise aluseks on koostöö ja rollide jaotus avaliku sektori- riigi ja kohaliku omavalitsuse institutsioonide ning vabatahtliku sektori – spordiorganisatsioonide vahel. Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskus on ja saab siin olla heaks näiteks, kus avalik, era- ja kolmas sektor on panustamas ühiste eesmärkide realiseerimisse

1. Olukorra ülevaade

1.1. Asupaik ja ligipääs

Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskus (edaspidi *Palivere TTSK*) paikneb Pikajalamäel, Paliveres, Lääne-Nigula vallas, Läänemaal. Palivere keskuse kaugus Haapsalust on 25 km ja Tallinnast 70 km (tunnise autosõidu kaugusel). Maanteed Tallinna ja Haapsalu suunalt on väga heas seisukorras. Ühistranspordiühendus Palivere keskusega on liinibussidega keskpärane. Spetsiaalset transporti, nt suusabussi või eritransporti üritustele seni korraldatud ei ole. Parim on juurdepääs keskusele isikliku transpordiga või tellitud bussidega. Ääsmäe-Haapsalu maanteelt osutab pruun turismiviit keskusele. Palivere alevikus suunaviit keskusele puudub.

Läänemaa moodustab 5,3% Eesti territooriumist ja rahvastikuregistri andmetel elas Lääne maakonnas 01.01.2021. a seisuga on 20 561 inimest, neist maakonnakeskuses Haapsalus 12 999 inimest ja Lääne-Nigula vallas 7 157 inimest, Palivere alevikus elab 661 inimest.

Üldine trend on rahvaarvu vähenemine Lääne maakonnas, kuid Statistikaameti prognoosi kohaselt on väikseim kahanemine Lääne-Nigula vallas Haapsalu-Tallinna majanduskoridori ääres paiknevas piirkonnas ja Haapsalu linnas.¹

Väheneva rahvaarvu trendi peatamiseks tuleb omavalitsustel senisest enam panustada töökohtade loomisse ja inimeste tegevusvõimaluste ning elukeskkonna arendamisse. Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskuse arendamine kavandatud sisu ja mahus on oluline positiivne muutus piirkonna elanike tegevusvõimalustes ja elukeskkonnas ning loob eeldused kompleksis täiendava 4-5 töökoha tekkeks (täis- ja osalise tööajaga), samuti kaasneb keskuse väljaarendamisega positiivne mõju nõudluse kasvule piirkonnas pakutavate teenuste ja toodete osas. Maakonnas on hästi välja arenenud sporditaristu. Spordirajatiste olukord väljaspool maakonna keskust on järk-järgult paranenud. Maakonna prioriteetne tervisespordikeskus asub Paliveres.

1.2. Nõudlus ja trendid

Eesti Spordiregistri alusel on avalikus registris 96 Läänemaa spordiobjekti, nendest 33 on maakonna orienteerumiskaardid. Maakonna spordi arengukava peab valdkonna üheks tugevuseks ja arengueelduseks Palivere TTSK järjekindlat aastatepikkust arendamist (alates aastast 2005). Lääne maakonnas on registreeritud 57 spordiorganisatsiooni. Nendest 32 on spordiliit Läänela liikmed.

¹ Lääne maakonna arengustrateegia 2035+,
https://www.riigiteataja.ee/aktiivisa/4010/2201/9002/HaapsaluLVK_m33_lisa.pdf

Spordiorganisatsioonides on statistika järgi (Eesti Spordiregister) harrastajaid 2047, sh klubides 1467. Harrastajate naiste arv on 811 ja mehi 1236. Lääne maakonnas harrastatakse 37 spordiala. Kergete spordialade tegeleb maakonnas 5 (131 harrastajat), korvpalli 4 (106), võrkpalli 5 (164) ja jalgpalli 3 (239) klubi.²

Eesti spordipoliitika visioon ja üleriigiline eesmärk

Aastal 2030 vastab eestimaalaste vaimne ja kehaline tasakaal ning heaolu Põhjamaade tasemele ning Eestis on kehalist aktiivsust soodustav elukeskkond koos kaasnevate teenustega, mis toetavad inimeste tervena elatud eluea pikenemist ja eneseteostust ning majanduskasvu.³

Valdkonna arendamise põhimõtted ja väärtused

Liikumine ja sport on Eestis sotsiaalselt ja majanduslikult oluline tulemusvaldkond, mille arengut suunab riik.

Liikumine ja sport rajanevad järgmistel väärtustel:

tervislik ja aktiivne elu – liikumisel ja spordil on tervist tugevdav ning elanikkonna elujõudu kasvatav roll; elukestev enesearendamine – sport kujundab kehalise tegevuse oskusi ja harjumusi, väärtustab nii vaimset kui ka kehalist haritust, kasvatab enesearendamisoskust ja valmisolekut elus toimetulemiseks;

Hinnanguliselt tegeleb tervisespordiga regulaarselt (st 1-5 ja rohkem korda nädalas vähemalt 30 minutit korraga) ligi 45 % 16-64aastasest elanikkonnast.⁴

Läänemaal võib sel eeldusel potentsiaalsete püsiklientide turu suuruseks vanuserühmas 15-64 arvestada ligikaudu 6000 inimest.⁵

Lääne-Harjumaa lähemates valdades (Padise, Vasalemma, Kernu, Paldiski linn, Keila vald ja Keila linn) elab kokku ligi 23 tuhat 15-64 aastast inimest, kellest statistiliselt ca 45 % tervisespordiga tegelejaid moodustab üle kümne tuhande inimese. Kui hinnanguliselt 5-7 % eeldatavalt soovib liikumisharrastustega tegelda väljaspool koduvalda, võib Palivere keskuses arvestada ca 700 potentsiaalse kliendiga.

Tallinn on samuti rajatava keskuse sihtturuks ning elanike arvust 426 538 moodustab 40% 15-64 aastaste elanike arvust, st tervisespordi regulaarselt harrastajaid ca 100 tuhat inimest, kellest omakorda eeldatavalt 5%, so ligikaudu 5000 inimest võiks potentsiaalselt olla Palivere TTSK kliendid. Täiendavalt on eeldatav nõudlus Palivere keskuse teenustele ka teistest Harjumaa valdadest ning mujalt Eestist, nišisegmentide osas (nt puuetega inimesed, välisriiklased, teatud võistlustel osalejad) ka välisriikidest. Kuna rahvastiku tervise arengukava 2020 – 2030 sihttasemena on aastaks 2030

² Läänemaa arengukava 2021-2030. Läänemaa spordipoliitika 2020. Kättesaadav internetist: <https://www.laanesport.ee/laanela/dokumendid/>

³ Ettepanekud „Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030“ koostamiseks. Eesti Spordi kongress. 13.11.2014, Paide. Kättesaadav internetist: https://eadse.ee/wp-content/uploads/2020/10/Ettepanekud_Eesti_spordipoliitika_koostamiseks.pdf

⁴ Rahvastiku tervise arengukava 2020-2030. Sotsiaalministeerium. Kättesaadav internetist: <https://www.sm.ee/et/rahvastiku-tervise-arengukava-2020-2030>

⁵ Statistikaameti andmetel elas Läänemaal seisuga 1.01.2020 vanuserühmas 15-64 eluaastat 12 034 inimest. Kättesaadav internetist: <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/rahvastik/rahvaarv>

määratletud 53% rahvastikust (15-64 aastased) regulaarselt liikumisharrastustega tegelejatena ja eesmärgi saavutamiseks on kavandatud meetmed, võib eeldada ka Palivere TTSK klientide arvu kasvu.

Euroopa Komisjoni tellimusel on Eurobaromeeter korraldanud 2009 ja 2013 uuringud elanike sportimisharjumustest. Harrastuse sageduse alusel – 5 ja enam korda nädalas, 1-4 korda nädalas, 1-2 korda kuus, üldse mitte – on Euroopa Liidu liikmesriigid asetatud võrdlustabelitesse. Kuigi Eesti elanike sportimisharjumused on selles võrdluses paranenud, on mahajäämus eeskujuriikidest, eelkõige Põhjamaadest, ilmne. Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring toob välja, et ligi 34% rahvastikust ei tegele aasta jooksul tervisespordiga üldse või teeb seda vaid mõned korrad aastas. Sageli on põhjuseks liikumisharrastusega tegelemiseks sobiva infrastruktuuri puudumine või kaugus.

Tabel 8-11.A. Vabal ajal vähemalt poole tunni vältel tervisespordi harrastamine soo ja vanuse järgi

Table 8-11.A. Doing physical exercises at least 30 minutes in leisure time by age and sex

	Mehed/ Males						Naised/ Females						Kokku Total
	Vanuserühm/ Age group					Kokku	Vanuserühm/ Age group					Kokku	
	16-24	25-34	35-44	45-54	55-64		16-24	25-34	35-44	45-54	55-64		
Iga päev/ Daily	13,2	6,9	5,2	4,9	5,3	6,6	4,9	5,3	4,0	4,6	8,5	5,6	6,0
4–6 korda nädalas/ 4–6 times a week	28,9	17,3	13,5	12,3	7,5	14,7	19,6	10,6	15,7	9,2	8,2	11,9	13,0
2–3 korda nädalas/ 2–3 times a week	28,1	27,2	26,0	17,7	18,7	23,0	28,8	31,3	24,1	31,0	23,9	27,6	25,8
Kord nädalas/ Once a week	6,1	13,3	13,0	16,7	9,6	12,3	12,9	14,6	15,0	14,9	16,0	14,9	13,8
2–3 korda kuus/ 2–3 times a month	6,1	8,1	8,9	6,9	6,4	7,4	9,8	8,5	9,9	5,9	6,5	7,9	7,7
Mõned korrad aastas või üldse mitte/ A few times a year or never	16,7	23,7	25,5	28,6	27,8	25,2	19,6	26,4	24,8	26,4	19,0	23,5	24,2
Tervise tõttu ei spordi/ Cannot exercise	0,9	3,5	7,8	12,8	24,6	10,8	4,3	3,3	6,6	7,9	18,0	8,7	9,5
Kokku/ Total (%)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Kokku (arv)/ Total (No.)	114	173	192	203	187	869	163	246	274	303	306	1292	2161
Vastamata (arv)/ Missing (No.)	12	9	10	19	22	72	19	21	17	14	20	91	163

Tabel 1. Vabal ajal vähemalt poole tunni vältel tervisespordi harrastamise soo ja vanuse järgi⁶

Liikumisharjumuste trendid ja prognoositavad muutused ühiskonnas:

- Huvi kasv liikumisharrastuse ja spordiga tegelemiseks;
- Suurenev inimeste teadlikkus tervislike eluviiside ja sportimise kasulikkusest;
- Sportimise ja rahvaspordiürituste populaarsuse kasv;
- Suureneb inimeste vaba aja hulk, koos sellega soov ja võimekus seda kvaliteetselt kasutada;
- Kasvab liikumisvormide paljusus, tähtsustuvad tervist, üldist töövõimet ja heaolu toetavad tegevused;
- Suureneb liikumise, sportimise ja vaba aja sportlikult veetmise teenuste ning kaupade sektor ja töötajate osakaal;

⁶ Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring 2020. Tervise Arengu Instituut. Lk 100. Kättesaadav internetist: https://www.tai.ee/sites/default/files/2021-04/TKU2020_kogumik.pdf

- Organiseerunud sporditegevus areneb kahel suunal:
 - nn klassikaliste spordiklubide suund, kus valdavalt lapsed ja noored harrastavad treenerite juhendamisel erinevaid spordialasid, sõltuvalt eesmärgist ja võimekusest mängurõõmust kuni võistlusspordini,
 - kommertsklubide ja tasuliste spordiürituste suund, kus pakutakse erinevaid „trenditooteid“ ja osalemist.
- Jätkeb tippspordi globaliseerumine, kasvab „välistöö“ osakaal – ostetakse sisse sportlasi, treenereid jt spetsialiste ning „omad“ treenivad enam välismaistes tipp- ja tõmbekeskustes;
- Sünnib juurde uusi noori ja noorte spordialasid.
- Paranevad elanikkonna sissetulekud ja võimalus tarbida enam tervises- ja harrastusspordi teenuseid

Positiivne trend Läänemaa spordivaldkonnas on terviseteadlikkuse kasv - maakonna elanike hulgas on 35% liikumisharrastusega tegelejaid. Samaaegselt on täheldatav suurenev elanike ootus uute teenuste, sportimistingimuste, kvalifitseeritud spetsialistide, kombineeritud tervise teenuste jmt järele.⁷

Kultuuri- ja spordiürituste majanduslik mõju regioonile on olulisem, kui seda sageli osatakse hinnata. Maailmas teostatud uuringud on näidanud, et lisaks esmasele mõjule järgneb veel hulk järelmõjusid, mis jäävad kestma peale ürituse toimumist. Uuringutega on tuvastatud nii otsene positiivne mõju ettevõtetele, kui ka kaudne positiivne mõju regioonidele. Lisaks avaldub spordi- ja kultuuriürituste märkimisväärne positiivne mõju piirkonna tuntusele ja mainele.⁸

Uuringu kohaselt on 74% piirkonna ettevõtetest ja organisatsioonidest kindlasti huvitatud ja valmis koostööks piirkonna spordi ja kultuuriürituste korraldamisel ja läbiviimisel, nähes endi jaoks positiivset mõju. Neile lisandub veel 12%, kes on valmis koostööks teatud tingimustel. Keskmiselt kulutas spordi- ja kultuuriürituse külastaja ürituse perioodil piirkonnas 61 eurot (2012), sisaldades nii kulutusi osavõttasule, majutusele, toidule, kui transpordile ja muudele kuludele (muud kulud alla 10%). Analüüs näitas veenvalt, et iga ürituse korraldamise panustatud 1 euro tõi piirkonda tagasi 4 eurot.⁹

⁷ Läänemaa arengukava 2021-2016. Läänemaa maakonna spordiliit. 2020. Kättesaadav internetist: <https://www.laanesport.ee/laanela/dokumendid/>

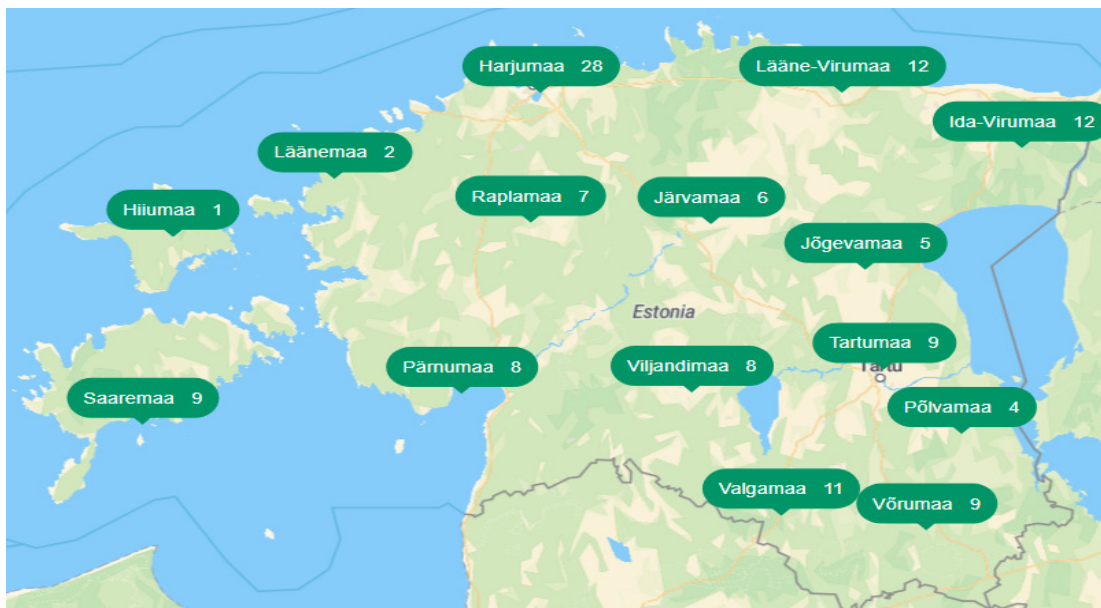
⁸ Eestis toimuvate kultuuri- ja spordisündmuste regionaalse majandusliku mõju hindamine ning analüüs. Konjunkturiinstituut. 2012. https://www.ki.ee/publikatsioonid/valmis/Kultuuri-ja_spordisundmuste_majanduslik_moju.pdf

⁹ Samas

1.3. Palivere keskuse arengueeldused

Palivere keskuse arengueeldused:

Lääne-Eestis on keskmiselt vähem terviseradasid ja harrastusspordi viljelemiseks sobivat väljaarendatud keskkonda, Läänemaal on Palivere ainuke terviklikult arendatav tervise- ja harrastusspordi ning rekreatsioonikeskus (hetkel olemasolevad objektid on aktiivses kasutuses), st et keskusel on **piirkonnas soodne konkurentsipositsioon**.



Joonis 1. Terviseradade võrgustik Eestis¹⁰

- **Asukoht on hästi ligipääsetav** (1,5 km Ääsmäe-Haapsalu maanteelt), võimalik paremini viidastada. Keskus asub Haapsalu lähedal ja Tallinnast tunniajase sõidu kaugusel, ühendusteel Haapsalust ja Tallinnast väga hea kvaliteediga.
- **Looduslikult kaunis** asupaik, keskmisest paremad lumeolud, reljeefne maastik on harvaesinev Põhja- ja Lääne-Eesti piirkonnas. Keskus asub Natura alal, mis aitab tagada kauni looduskeskkonna kaitset ja säilimist.
- Aastatepikkune **arendustegevus** on andnud kogemusi ja tulemusi, olemas on olnud eestvedajad ja pikaajaline arenguperspektiiv, olemas eelprojektid jm dokumentatsioon.
- Hea **tuntus** maakonna tasandil, teatav tuntus üle Eesti spordiorganisatsioonide ja võistlustel osalejate hulgas.
- Aitab Läänemaal sisustada tegevuste ja võimalustega aega väljaspool turismi kõrghooaega (suvi), mitmekesistab **maakonna väärtuspakkumist** külastajatele ja turistidele.

¹⁰ Terviseradade võrgustik Eestis. SA Eesti Terviserajad. Kättesaadav internetist: <http://terviserajad.ee/>

- **Olemasolev koostöö** ja potentsiaalne koostöövalmidus, nt SA Läänemaa, MTÜ Kodukant Läänemaa, SA Haapsalu neuroloogiline rehabilitatsioonikeskus, SA Eesti Terviserajad, klubid, ettevõtted jt
- Palivere TTSK **arendatakse ühtses võrgustikus** piirkonna teiste turismiobjektidega, nt Kullamaa ja Marimetsa piirkond.
- **Tervisliku elustiili** ja harrastusspordi viljelemine ning turism on kasvutrendis. Kogukonna huvi ja toetus on olemas ning kohapealsed lisavõimalusi (nt talgud, turismiettevõtete teenused jms) kasutatakse üha rohkem.

1.4. Paliveres TTSK tänased võimalused

Aastatepikkuse järjepideva arendustegevuste tulemusena on aastal 2021 Palivere TTSK külastajatele kättesaadavad järgmised sportimisobjektid ja sportimisteenused:

- Palivere TTSK parklas asub uus soojustatud vaheseintega Cramo soojak, milles on ruumid personalile spordiinventari laenutamise korraldamiseks, ruum riietumiseks ja spordiinventari hoidmiseks ning hoolduseks.
- Uute viitadega tähistatud ühe-, kahe-, kolme- ja kuuekilomeetrised liikumisrajad, (suusatamiseks, jooksuks, jalgrattasõiduks, kepikõnniks või lihtsalt jalutamiseks).
- 1,5 km valgustatud suusarada radade ristumisel suusasilla, piirete ja viitadega.
- Liikumisvõimalused liikumispuuetega inimestele -
 - 0,8 km viitadega tähistatud sõelmerada ratastooliga liikumiseks;
 - 2,7 km ratastooli matkarada koos 5 istepinkide ja infotahvlitega varustatud puhkekohtadega;
 - suurema langusega nõlvad varustatud käetoega.
- Rekonstrueerimist vajav K25 hüppemägi ja hüppemäe nõlval asuv trepp ja hüppemäe kontranõlv.
- 3 kelgunõlva on valgustatud, kelgunõlv on varustatud 30 m nõlvatrepiga;
- Uus 30 korviga Palivere discgolfi park ja discgolfi ketaste laenutus.
- Uus piknikuplatsi paviljon (15,4 m²) koos istepinkide ja lõkkeplatsiga.
- Parkimisvõimalus ca 80-100 sõiduautole, koos 1,3 km pikkuse juurdesõiduteega ja viitadega.
- Parklas asub uus infotahvel-kaart, kus on tähistatud liikumisrajad, sportimisobjektid ja vaatamisväärsused, mis on loetavad nägemispuudega külastajaile. Tahvlile on QR koodidega lingitud videod ja hääledastusega spordikeskuse tutvustus eesti- ja inglise keeles.
- Parklas asub uus infotahvel discgolfi radade skeemiga.

- Suuna- ja teenuskoha keskusesse Ääsmäe-Haapsalu maanteelt.
- Uus soojustatud invatualeti hoone koos sooja vee ja pesemise võimalusega.
- Uus majandusvee pumpla Palivere TTSK-s, et keskusel toimuvatel üritustel ja hoonetes tagada kvaliteetne joogi- ja pesuvesi .
- Uus lairiba interneti ühendus, kohalik WIFI võrk ja online videopildiga turvakaamera, elektroonne infotahvel välistemperatuuri ja kellajaga, 2 loendurit keskuse küllastajate registreerimiseks.
- Uus kunstlume tootmise ja liikumisradade hooldustehnika sh suusarajatraktor Prinoth Husky , turbiinid EVO 3.0 2 tk, kõrgsurve pumpla, veevõtusüsteem koos veehoidlaga 2000 m³ ja kõrgsurvetrass 830 jm, 7 hüdranti, 7 elektrilülituskilpi, murutraktor Kubota Z122R, nelikveoline roomik ATV, suusaraja jäljepress, võsa- ja murutrimmer, niiduk ja järelhaagis inventari veoks, merekonteiner spordikeskuse inventari ladustamiseks ja hoidmiseks.
- Uus ajakohane inventar ürituste korraldamiseks sh pop-up telk 6X3 m², 15 komplekti välimööblit (lauad ja pingid);
- Talveperioodil on rentimiseks olemas 45 komplekti suuski, suusakeppe ja suusasaapaid .
- Uuendatud Pikajala tänava spordikeskuse parkla 10-15 sõiduki parkimiseks, viidad parklast spordikeskuse liikumisradadele ja Silma allika matkarajale, parklas asub uuendatud nõlvatrepp pääsemaks Pikajalamäel asuvatele liikumisradadele.
- Küllastajate paremaks teenindamiseks on kasutusel Swedbank makseterminal.
- Rajamisel kaasaegne 10 seadmega väljõuväljak, mis on sobiv eelkõige kestvusspordialade harrastajatele, kuid mida saavad kasutada igas eas küllastajad. Seadmed varustatakse kasutamise infoga.
- Palivere TTSK piirnevatele maastikele on rajatud erineva pikkusega aktiivse kasutusega rattarajad. Soisel alal on radadel laudtee, sild ja ajutised purded üle Taebla jõe.
- Orienteerumise püsirada sh varustatud mobiiliorienteerumise21 infotahvliga, mis varustatud QR koodiga.

1.5. Olulisimad arengut takistavad kitsaskohad

- Esmaste olmeteenuste ja nende osutamiseks vajalike ruumide puudumine (riietumis- ja pesuruumid, spordiinventari hooldus, masinate- ja seadmete garaaž).
- Jätkusuutlikku arendamist võimaldavate ja küllastajatele tervikliku teenuse pakkumiseks vajaliku taristu ja teenuste puudumine (toitlustamine, varustuse laenutus ja hooldus, seminariteenus, majutus, tegevusväljakud).

- Olemasolev parkla ei võimalda ehitada välja ühistranspordi või turismibusside vastuvõtmiseks parkimis- ja peatumislahendust.
- Viidad ja juurdepääs Palivere alevikust keskusesse on puudulik ja vajab arendamist arvestades, et tulevikus hakkab rongiliiklus läbi Palivere alevikku.
- Turunduse efektiivseks korraldamiseks ei jätku finantsvahendeid ja inimressursi.
- Organisatsiooni ja keskuse igapäevaseks tõhusaks tegevuseks pole piisavalt kvalifitseeritud personali.
- Vähene tootestatus (matkad, perepäevad, varustuse laenus, paketid koos teiste teenusepakkujatega jne).
- Arendustegevustele regulatsioonidega seatud piirangud (nt keskkonnaalased).

Eeltoodud kitsaskohtade lahendamiseks ja arengukava elluviimiseks on vaja tugevdada organisatsiooni (juhtimine, personal, koostöö, finantseerimine).

1.6. Palivere TTSK sihtgrupid

- Oluliste sihtgruppide all on välja toodud nii olemasolevad kui potentsiaalsed uued arvestades, et ellu on viidud arengukavas välja toodud tegevussuunad. Harrastus- ja tervisesportlane (regulaarselt harjutav) Haapsalust, Läänemaalt, Lääne- Harjumaalt ja Tallinnast.
- Spordiklubid ja -koolid spordilaagrite ja treeningute läbiviimiseks.
- Koolid lähipiirkonnast ja Läänemaalt kehalise kasvatuse tundide läbiviimiseks ja väljasõitudeks.
- Läänemaa ja Harjumaa pered aktiivselt ühise vaba aja veetmiseks. Invasportlased ja erivajadustega inimesed (eelkõige liikumispuudega) üle Eesti, sh koostöös Haapsalu neuroloogilise rehabilitatsiooni keskuse ja spaadega.
- Matka- ja terviseturistid Eestist ja välisriikidest.
- Ettevõtte ühisürituste, seminaride, koolituste, kokkutulekute jm läbiviimiseks.
- Võistluste ja ürituste korraldajad.

1.7. Kuvand ja tuntus

Palivere TTSK on eelkõige tuntud Lääne-Nigula vallas, Haapsalus ja Läänemaal, seda eelkõige aktiivsete tervisespordi harrastajate hulgas. Keskust seostatakse eelkõige talvehooajal suusatamisvõimalusi pakkuva kohana, kuid üha rohkem teadvustatakse keskust kui aastaringselt liikumisharrastusteks sobiva paigana. Palivere TTSK on tervisesportlaste hulgas tuntud suusatamise, jalgrattaspordi, orienteerumise aga ka seiklusspordi, koerakelguspordi alade harrastamise ja võistluskohana. Nt Marimetsa Kapp Pikajalamäe XII etapil osales 2017. a ligi 600 maastikurattasõidu huvilist üle Eesti ning Palivere Miili jooksukrossil ca 150 osalejat üle Lääne maakonna.

Väljaspool maakonda ja väljaspool harrastussportlaste ning spordiringkondade piiratud ringi on tuntus madal. Perepuhkuse jt turismiga ning vaba aja veetmisega seonduvate toodete ja teenustega on Palivere seostatus madal, kuna puuduvad vastavad teenused ja ka turundus.

Huvitava eduloona toimus 2014. a. Paliveres rahvusvaheline kelgukoeraspordi klubi Spordicom MTÜ korraldusel esimene Balti karikavõistlus, mis koosneb kokku neljast etapist Venemaal (Peterburi), Eestis (Palivere), Leedus ja Lätis, mis on kujunenud traditsiooniliseks ja märkimisväärset publikuhuvi äratavaks sündmuseks. Järgnevalt on toimunud kelgukoertespordi võistlused Spordicom MTÜ korraldusel erinevas formaadis igal aastal va 2020. aastal kui Covid pandeemia tõttu võistlust ei toimunud.

Olukorras, kus on plaanis ulatuslikud arendustegevused ning nendega kaasnev süstemaatiline sihtgrupipõhine turundustegevus, on asjakohane kaaluda arendustegevuste kontseptsiooni valguses keskusele sobivaima ja soovitatavalt ka lühema nime valikut. Keskuse nimi peaks võimalikult täpselt edasi andma keskuse võimalusi, kõnetama sihtgruppe, olema eristuv ning samuti kandma sõnumit potentsiaalsete rahastajate jaoks (nt Maakondade arengustrateegiate elluviimise toetusmeede). Vajalik on elavdada ka kodulehekülj ning realiseerida sotsiaalmeedia ja ristturunduse võimalused. Eesmärgiks seatud külastatavuse ja teenuste tarbimise sihtide saavutamiseks on vajalik on edaspidi koordineeritult ja süstemaatiliselt ellu viia sihtgrupipõhised turundustegevused, tuues välja väärtuspakkumise sihtgrupile, kasutades asjakohaseid kanaleid, turundussõnumeid, sündmusturundust ja tehes koostööd partneritega kohalikul, maakondlikul, üleriigilisel ja rahvusvahelisel tasandil, nt turismiorganisatsioonid, spordiorganisatsioonid, puuetega inimeste teemaga seotud organisatsioonid.

1.8. Peamised järeldused

- Edukaks konkureerimiseks Eesti tervisespordi, aktiivse puhkuse ja turismiteenuste turul on peab Palivere TTSK pakkuma terviklikku, kvaliteetset ja sihtgruppide vajadustega sisuliselt arvestavaid teenuseid, mis tagaks elamusliku külastuse ja heaolu.
- Keskuse teenuste ja toodete järjepideva arendamise ning turundamise eelduseks on organisatsiooni arendamine, sealhulgas vastava kompetentne ja tasustatud personali palkamine.
- Olulist osa teenuseid (nt parkimine, liikumisradade kasutamine) on keeruline ja ebaotstarbekas või võimatu muuta tasuliseks, tasulisi teenuseid on peamiselt võimalik välja arendada ja pakkuda rajatava teenindushoone baasil (nt spordiinventarirent ja hooldus, riietumiskappide ja sauna kasutus).
- Sattudes olukorda, kui ei õnnestu kaasata finantsvahendeid arendusinvesteeringuteks tervikliku maakondliku prioriteetsusega projekti raames (maakondade arengustrateegiate elluviimise toetusmeede) on ajutiselt ja etappide ning objektide lõikes vajalik leida lahendused esmaste teenuste pakkumiseks, rahastatuna alternatiivsetest allikatest.

- Palivere TTSK tuntust, külastatavust ja mainet võimaldavad tõsta eristuvad tooted ja teenused, sh sündmused ja üritused, mille väljatöötamisel on arvestatud spetsiifilise sihtgrupi vajadustega. Mitmekesiseid ja suuremahulistest investeeringutest sageli mitte sõltuvaid võimalusi pakub koostöö erinevate organisatsioonidega sündmuste, võistluste, temaatiliste ürituste läbiviimisel ja sellega kaasnev turunduskommunikatsioon.
- Palivere TTSK arendustegevused (infrastruktuuri arendamine, tootearendus ja turundus) võimaldavad oluliselt ümber positsioneeruda Eesti tervisespordi, aktiivse puhkuse ja turismiteenuste turul ning tõsta keskuse tänasest maakondliku tähtsusega objektist Eesti tasandi tähtsusega keskuseks ja külastusobjektiks, samuti saavutada rahvusvaheline tuntus ja külastatavus kindlate sihtgruppide ja segmentide osas.
- Võtmetähtsusega faktor Palivere TTSK arendamisel on järjepidev ja sisuline koostöö ning partnerlus Lääne-Nigula valla, Haapsalu linna, Kodukant Läänemaa, SA Läänema, Lääne-Eesti Turism, Lääne maakonna Spordiliiduga Läänela, RMK Läänemaa Metskonnaga, äriettevõtete, spordiklubide jt sidusorganisatsioonidega.
- Üldine trend nii Läänemaal, Eestis kui maailmas on huvi kasv liikumisharrastuse ja spordiga tegelemiseks; inimeste suurenev inimeste teadlikkus tervislike eluviiside ja sportimise kasulikkusest, seonduvate teenuste nõudluse kasv, suurenev mõju töökohtadele ja regioonide majandusele.
- Palivere TTSK väljaarendamine võimaldab luua märkimisväärsel hulgal maapiirkonnas nii olulisi töökohti ning keskuse tegevus avaldab olulist positiivset mõju ka teistele piirkonna teenus- ja tootmisettevõtetele, samuti parandab piirkonna elanike elukeskkonda ja lisab tegevusvõimalusi, parandab piirkonna tuntust ja mainet.

2. Tulenevus ja kooskõla strateegiliste dokumentidega

Järgnevalt on välja toodud valik strateegilisi raamdokumente, millest Palivere TTSK arendustegevused tulenevad või millega need haakuvad. Alapealkirjades on toodud dokumendi pealkiri, millele järgneb asjakohane väljavõte.

2.1. Konkurentsivõimekava „Eesti 2035“

Konkurentsivõime kava “Eesti 2035” sätestab mh järgmised olulised märksõnad ja konkurentsivõimet tagavad faktorid: Tervisekäitumine; sidusühiskond; laste ja noorte elutähtsate oskuste-võimete ja liikumisviiside arendamine; töövõime toetamine, sh puuetega ja eakatele inimestele; sportlikke eluviise toetavate liikumispaikade arendamine; liikumisharrastuse alase teadlikkuse tõstmine elanikkonna seas; teenusepõhise majanduse arendamine; tervisejälgimise programmide arendamine; inimkapitali arendamine; valdkonnaülese koostöö soodustamine.

2.2. Rahvastiku tervise arengukava 2020-2030¹¹

Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 visioon:

Eesti elanikud on terved kogu elukaare jooksul ning nende tervis ja heaolu on hoitud ja toetatud elukeskkonna ja tervisesüsteemi kujundamise kaudu avaliku, kolmanda ja erasektori koostöös. Eesti elukeskkonnast tulenevad terviseriskid on minimaalsed. Elukeskkond aitab säilitada tervist ning soodustab inimeste tervislike valikuid sõltumata nende haridusest, soost ja vanusest ning piirkonnast, kus nad elavad. Inimestel on teadmised ja oskused või vajalik tugivõrgustik, mis neid toetab ja aitab neil teha enda ja lähedaste tervist edendavaid, parandavaid või säilitavaid otsuseid.

Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 eesmärgid:

Eesti inimeste eeldatav eluiga ja tervena elatud aastate arv kasvavad.→ Tervena elatud aastate arv kasvab kiiremini kui eeldatav eluiga ehk→ inimesed elavad suurema osa oma elust tervisest tulenevate piiranguteta. Ebavõrdsus tervises (sugude, piirkondade ja haridustasemetega vahel)→ väheneb.

Tasakaalustatud toitumise ja füüsilise aktiivsuse edendamine

¹¹ Rahvastiku tervise arengukava. Sotsiaalministeerium. Kättesaadav internetist: <https://www.sm.ee/et/rahvastiku-tervise-arengukava-2020-2030>

Kehaline aktiivsus on vähene nii täiskasvanute kui laste hulgas. 2016. aasta seisuga on täiskasvanutest vähemalt neljal korral nädalas kehaliselt aktiivsed 17,4% ning lastest liikus iga päev piisavalt vaid 16,4%. Tasakaalustatud toitumise ja liikumise poliitika kujundamiseks on koostatud toitumise ja liikumise roheline raamat.

Prioriteetid sekkumiste puhul

- Sektorite, valdkondade ja eri tasandite ülese tõenduspõhise kogu elukaart hõlmava toitumis- ja liikumispoliitika kujundamine (tuginedes muu hulgas toitumise ja liikumise rohelsele raamatule) ning rakendamine.
- Ülekaalu ja rasvumise kasvutrendi peatamine, tasakaalustatud toitumise põhimõtete järgijate osakaalu suurendamine ning istuva eluviisi vähendamine.
- Tasakaalustatud toitumise ja liikumise võimaluste suurendamine ning nende tegemist soodustava elukeskkonna (elukeskkonna osa, mida ei kaeta alam eesmärgiga „Tervist toetav keskkond“) arendamine.
- Laste liikumise edendamine koolis, väljaspool kooli ja koostöös perega.
- Kooli ja kodu koostöö edendamine ning sellesse ekspertide kaasamine.
- Elanikkonna teadlikkuse suurendamine tasakaalustatud toitumisest, liikumise olulisusest inimese arengus ja heaolus ning nende oskuste arendamine kogu elukaare vältel.
- Toitumis- ja liikumisnõustamise integreerimine tervise- ja sotsiaalsüsteemi ning nõustamise kvaliteedi ühtlustamine ja kättesaadavuse parandamine.
- Eakate liikumisaktiivsust toetavate kogukonnapõhiste sotsiaalsete võrgustike edendamine.

2.3. „Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030“

Euroopa Liidus tunnustatakse sporti kui sotsiaalset ja majanduslikku nähtust, mis loob olulisi väärtusi, näiteks solidaarsust, sallivust ja meeskonnavaimu. Sport soodustab kaasalöömist ühiskonnaelus, kasvatab kodanikuaktiivsust ja edendab vabatahtlikkust. Spordil on võime inimesi ühendada, jõuda kõigini sõltumata nende vanusest või soost, rahvusest või sotsiaalsest päritolust. Spordil on tervist tugevdava, rahva tervist edendava kehalise tegevusena suurem mõju kui ühelgi teisel vald konnal või ühiskondlikul liikumisel. Võimaluste rohke on spordi roll hariduses – arendada kehalist tublidust, anda spordi kaudu teadmisi ja õpetada oskusi, kujundada positiivseid

¹² Samas, lk 27.

¹³ Samas, lk 35.

¹⁴ Samas, lk 41.

¹⁵ Rahvastiku tervise arengukava. Sotsiaalministeerium. Kättesaadav internetist:

<https://www.sm.ee/et/rahvastiku-tervise-arengukava-2020-2030>

väärtushinnanguid, motivatsiooni ning valmisolekut toimetulekuks, luua eeldusi elujõulise rahva kasvatamiseks. Sport pakub mitmekülgseid võimalusi kehaliseks aktiivsuseks ja enesearendamiseks ning oma võimete täiustamiseks nii liikumisharrastaja kui sportlasena, nii individuaalselt kui võistkonnas. Spordivaldkonnas saab harrastus kasvada üle vabatahtlikuks tööks ja vastava koolituse läbimisel spordiga seotud töökohaks.

Probleemina on dokumendis välja toodud, et kitsaskohaks on spordialase taristu kättesaadavus, sh

- nn suure plaani puudumine spordiehitiste planeerimiseks ja rajamiseks,
- tingimuste puudumine erivajadustega harrastajatele,
- siserajatiste madal läbilaskevõime ja välispordiplatside vähesus.

Eesmärgid: Arengustrateegiaga püstitatav üldeesmärk: eestimaalaste elujõud, elukeskkonna rikkus ja Eesti riigi hea maine liikumise ja spordi arendamise kaudu.

Alaeesmärk 1.3. Liikumise ning sportimise soodustamine elanike seas

1.3.1. elanikele avatud tervise edenduslike tegevuste ja liikumisvõimaluste edendamine KOV-ide poolt; 1.3.2. spordiklubide ja teiste spordiorganisatsioonide rolli tõstmine elanikele liikumis- ja sportimisvõimaluste pakkumisel;

Alaeesmärk 1.4. Liikumispaikade ja –võimaluste loomine ning arendamine, spordiehitiste vajaduspõhine planeerimine ja rajamine

1.4.1. liikumispaikade ja alade käsitlemine lahutamatu osana avaliku ruumi planeerimisel ning projekteerimisel eesmärgiga, et liikumispaika on võimalus jõuda 15 minutiga;

1.4.2. asula lähedaste loodusliikumisradade, kergliiklusteede ja välisportimis-paikade arendamine, nende võrgustamine ja kättesaadavuse ning turvalisuse tagamine, ka erivajadustega inimestele;

1.4.3. huvipoolte vahel kooskõlastatud strateegilise plaani koostamine spordiehitiste planeerimiseks, rajamiseks ja kestlikuks majandamiseks.

Alaeesmärk 2.1. Liikumise ja spordi majandusliku mõju ning tööhõive hindamine ja arendamine

Alaeesmärk 2.2. Liikumise ja sporditeenuste ning-toodete kvaliteedi tõstmine

2.2.2. valdkonna teenuste juhtimise, arendamise ja disainimise kompetentsi tõstmine;

2.2.2. koostöö seonduvate valdkondadega ja kaasaegsete tehnoloogiate arendajatega teenuste/toodete väljatöötamisel;

Alaeesmärk 3.1. Liikumise ja sportimise kultuuri ning positiivsete väärtushinnangute kujundamine

Alaeesmärk 2.4. Partnerlussuhete kujundamine avaliku sektori institutsioonide ja äriühingutega.

2.4.1. avaliku sektori ja spordiorganisatsioonide vahel ühishuvide ja rollijaotuse määratlemine;

2.4.2. ärisektori ja spordiorganisatsioonide koostöö edendamine ja seda soodustava edasiarendamine.

2.4. Lääne maakonna arengustrateegia 2035+¹⁸

Positiivne trend Läänemaa spordivaldkonnas on terviseteadlikkuse kasv – maakonna elanike hulgas on 35% liikumisharrastusega tegelejaid. Samaaegselt on täheldatav suurenev elanike ootus uute teenuste, sportimistingimuste, kvalifitseeritud spetsialistide, kombineeritud tervise teenuste jmt järele.

Maakonnas on hästi välja arenenud sporditaristu. Spordirajatiste olukord väljaspool maakonna keskust on järk-järgult paranenud. Maakonna prioriteetne tervisespordikeskus asub Paliveres.¹²

Külastuskeskkond:

Läänemaa on tugevalt turismile orienteeritud maakond. Külastatavuse kõrghooaeg on juunist augustini, mil enamjaolt igale nädalavahetusele on planeeritud mõni suurem üritus. Madalhooajal on üritusi vähe ning osa turismiettevõtteid (peamiselt toitlustuskohad) hooajaväliselt ei tegutse.

Läänemaa turismivaldkonna tugevuseks ja eelisarendatavateks suundadeks on:

- Sporditurismi arendamine (Palivere lumepargi ehitus ja tõstuki paigaldamine)
- Matka- ja tervisespordiradade võrgustiku ühendamine;
- Läänemaal asuva kultuuri- ja spordi infrastruktuuri kasutamine (Risti valgustatud kunstmurustaadion) ning koostöö huvitegevuse ja hariduslike tugiteenuste osas;
- Terviseturism: ravi-, heaolu-, spaa-, lõõgastus- ja invaturism, kohalik toit
- Loodusturism: aktiivsed tegevused, loodusvaatlused sh linnuvaatlus
- Kultuuriturism: ajalooturism sh rannarahvaste pärandkultuur ja rannarootsi kultuuriga seonduv, sündmus/üritusturism
- Huvialaturism: mereturism, sporditurism, käsitööturism, loomemajandus
- Pereturism

Probleemid:

- Puudub kvaliteetne, innovatiivne, terviklikult väljaarendatud suvehooajaväline tootearendus.

Võtmevaldkondade üld- ja alameesmärgid:

¹² Samas, lk 38.

Puhkealad on kõigile kättesaadavad

- Uute avalike külastusobjektide kavandamine eelkõige riigimaadele või munitsipaalmaadele
- Liikumisharrastusega tegelejate /harrastussportlaste arv on suurenenud
- Liikumissarjade käivitamine omavalitsustes
- Omavalitsustes spordi- ja tervise edenduse arendamisest süsteemse nägemuse kujundamine
- Elanike teadvustamine liikumise kasulikkusest läbi koolituste ja sündmuste korraldamise
- Invaspordi valdkonna osatähtsuse suurendamine (kasutades maakonna kompetentsivõimalusi)
- Läänemaal pikaajalise traditsiooniga spordialade rahvusvahelise konkurentsivõime tõstmine

Maakonna spordi infrastruktuur on optimeeritud ja kaasaegne

- Olemasoleva infrastruktuuri rekonstrueerimine ja parendamine
- Läänemaal liikumisradade võrgustiku arendamine ja hooldamine Ettevõtjad ja palgatöötajad on motiveeritud maakonnas jätkama ja uued siia investeerima
- Külastushooaja pikendamine ja turismisündmuste hajutamine
- Ettevõtluseks vajaliku infrastruktuuri loomine ja parendamine avaliku sektori toel
- Avaliku ja erasektori koostöö (teenuste delegeerimine, PPP-d) suurendamine

Läänemaal on heas korras turismi taristu, rikkalik valik hästi ligipääsetavad turismiatraksioone, mida täiendavad kvaliteetsed turismiteenused ning korrektne viidamajandus.

- Turismiatraksioonide loomine, arendamine ja korrastamine.
 - Viidamajanduse korrastamine
 - Kõrghooaega pikendav ja hooajavälisest nõudlust suurendav segmendipõhine tootearendus – tervise-, inva-, loodus-, mere- ja pereturismi arendamine
 - Investeerimine teedesse, raudteesse, sadamatesse
 - Rahvusvahelise koostöö edendamine
 - Teemaatiliste turismivõrgustike ülesehitamine ühisturunduseks ja kitsaskohtade esiletoomiseks ja lahendamiseks, sihtkoha ja regiooni arendus- ja turundusorganisatsioonide püsirahastuse tagamine
- Maakondliku tähtsusega taristuobjektid: Palivere Turismi- Ja Tervisespordikeskuse edasiarendamine

2.5. Läänemaa Turismi arengukava 2021 – 2025¹³

Loodusturist on tänuväärne turismihooaja pikendaja. Kui tavapuhkaja eelistab looduses viibimiseks suvist puhkuste kõrghooaega, siis näiteks sügavama linnuvaatlushuviga turistid külastavad Eestit eelkõige kevadel, aprillis-mais, ning sügisel, septembris-oktoobris, kui on linnurände kõrgperiood. Samuti on nende külastusperiood pikem, ulatudes linnurände perioodil 3 ja enama ööbimiseni.

¹³ Läänemaa Turismi arengukava 2021-2025. SA Läänemaa. 2018. Kättesaadav internetist:

Loodusvaatluse toode on hästi välja arendatud, samas on pakkujate hulk piiratud ning looduse poolt pakutav potentsiaal on oluliselt suurem. Loodusvaatluse suurimaks ressursiarendajaks ja pakkujaks on RMK, kes on välja arendanud matkataristu Nõval, Osmussaarel, Vormsil, Marimetsas ja Matsalus. Nimetatud piirkonnad on populaarsed väljasõidusihtkohad nii sise- kui ka välituristide seas. Rahvusvaheliselt tunnustatud suurepärased linnu- ja loodusvaatlustingimused on Matsalus, Põõsaspeal, Silmal ja Noarootsi poolsaarel. RMK andmetel on Nõva-Matsalu külastusala looduskaitsele kõige kaitstum piirkond Eestis. Piirkonnast on kaitse all 23%, koos Natura 2000 hoiualadega 29% pindalast. Piirkonnas asub 1 rahvuspark, 7 looduskaitseala, 5 maastikukaitseala ja vähemalt 12 hoiuala. Perakülas asub RMK Nõva külastuskeskus. Loodusturismi mahu kasvatamist Eestis tervikuna takistab loodusgiidide vähesus. Paljud välisriikidest saabuval linnu- ja loodusvaatlejad on teinud põhjaliku eeltöö ning suudavad omal käel sobivaid vaatluskohti leida. Suur osa huvilistest soovib aga ka saksa-või inglisekeelset giiditeenust, mis vastaks süvahuvidega loodusvaatleja ootustele. Loodusturistide nõuded olmetaristule on väga erinevad. Eesti, Läti ja Vene looduses puhkajad võivad eelistada suvisel perioodil ka telkimist või kámping-tüüpi majutust, ent Lääne-Euroopast saabuval loodusturistid soovivad majutuda vähemalt 3–4-tärni olmenõuetele vastavas väiksemas majutusettevõttes maapiirkonnas, looduskeskkonnas. Atraktiivsed piirkonnad loodusturistide majutuseks on Matsalu ja selle lähiümbrus ning Põõsaspea ja Silma vaatlusala piirkonnad. RMK-poolsed arendustegevusi Läänemaa külastusaladel on detailselt kirjeldatud RMK Nõva-Matsalu külastuskorralduskavas aastateks 2020–2029. Loodusvaatlustaristu ja -teenuste väljaarendamisel on oluline arvestada ka RMK lähiaastate samasisuliste arendustegevustega loodusvaatlus- ja rekreatsioonipiirkondades.

2.6. Lääne-Nigula valla arengukava 2018-2026¹⁴

Lääne-Nigula valla visioon - vald on head elu- ja töökeskkonda pakkuv ettevõtjasõbralik kohalik omavalitsus, kus on ühtehoidvad ja väärtustatud kogukonnad, rikkalik kultuuri- ja looduspärand ning paiknevad kogu Läänemaa elanikele tööhõivet pakkuvad puhke- ja tootmisalad ning ettevõtted.¹⁵

Palivere TTSK arendamine on Lääne-Nigula valla Palivere piirkonna üks väljakutsetest¹⁶, kuid see on oluline kogu vallale. Arengukava eesmärk 1.8 sätestab, et Lääne-Nigula on paljude spordi- ja

¹⁴ Lääne-Nigula valla arengukava 2018-2026. Lääne-Nigula vald. 2018. Kättesaadav internetist: <https://www.riigiteataja.ee/aktiivisa/4191/0201/8008/M43%20Lisa%20LV%20valla%20arengukava%202018-2026.pdf>

¹⁵ Samas, lk 22.

liikumisharrastuste võimalustega tervist väärtustav omavalitsus. Tegevussund 1.8.5. toob välja, et seda eesmärki aitab saavutada Palivere TTSK arendamine¹⁶

Eesmärk 2.2. sätestab, et Lääne-Nigula vald on atraktiivne külastuskeskkond, kus toimub pidev turismi- ja puhkemajanduse alase tegevuse arendamine. Tegevussuund 2.2.8. järgi aitab ka seda eesmärki saavutada Palivere TTSK arendamine. Tegevussuund 2.2.10. järgi on Kullamaa Tehisjärve ümbruse arendamisel oluline ka selle ühendamine Palivere TTSK-ga üheks võrgustikuks vastavalt Kullamaa järvpuhkeala kehtestatud detailplaneeringule.¹⁷

Palivere TTSK aitab oma arenguga kaasa valla visiooni täitmisele.

2.7. Läänela arengukava 2021-2026¹⁸

Positiivne trend Läänemaa spordivaldkonnas on terviseteadlikkuse kasv - maakonna elanike hulgas on 35% liikumisharrastusega tegelejaid. Samaaegselt on täheldatav suurenev elanike ootus uute teenuste, sportimistingimuste, kvalifitseeritud spetsialistide, kombineeritud tervise teenuste jmt järele.

Lähiaastate kitsaskohaks saab elanike arvu vähenemisega kaasnev probleem – spordiehitiste ülalpidamiskulude katmine. Spordiliikumise üheks aluseks on koostöö ja rollide jaotus avaliku sektori – riigi ja kohaliku omavalitsuse institutsioonide ning vabatahtliku sektori – spordiorganisatsioonide vahel.

Visioon 2020:

Läänemaa on turvaline, spordisõbralik, valikuvõimalusi pakkuv, aktiivne ja hästikorraldatud sporditegevusega maakond. Läänemaal teevad spordiklubid tulemuslikku koostööd. Tänu neile on maakonnas suurepärased võimalused spordi- ja liikumisharrastusega tegelemiseks. Siin korraldatakse kõrgel tasemel kultuuri- ja harrastusspordi üritusi, mis loovad elanikes ühtekuuluvustunnet. Läänemaalasi iseloomustab aktiivne ja terve eluhoiak.

3. Visioon 2026

Palivere TTSK on aastaringsest aktiivses kasutuses.

Palivere TTSK on:

- eelistatud aktiivse puhkuse- ja sportimispaik läänemaalastele,

¹⁶ Lääne-Nigula valla arengukava 2018-2026. Lääne-Nigula vald. 2018. Kättesaadav internetist: <https://www.riigiteataja.ee/aktiivisa/4191/0201/8008/M43%20Lisa%20LV%20valla%20arengukava%202018-2026.pdf>

¹⁷ Samas, lk 22

¹⁸ Läänela arengukava 2021-2026. Kättesaadav veebist: [LÄÄNELA | Dokumendid \(laanesport.ee\)](https://www.laanesport.ee/LAANELA-Dokumendid)

- hinnatud väljasõidukoht aktiivse puhkuse- ja spordisõpradele ning peredele üle Eesti,
- tunnustatud toimumiskoht võistlustele ning sündmustele maakonna, Eesti ja rahvusvahelisel tasandil,
- sobiv tegevuskeskkond erivajadustega inimestele,
- sporditurismi võrgustikus võtmepositsiooni omav maakondlik keskus.

4. Palivere Turismi-ja Tervisespordikeskuse arengu eesmärgid 2026

- Palivere TTSK on kõrge külastatavusega aastaringiselt ja igapäevaselt teenuseid ning tegevusvõimalusi sh spordiinventari ja masinate rent, võistluste- ja ürituste korraldamine, loodusmatkade korraldamine pakkuv keskus. (möödikud: avatud oleku ja teenuste osutamise ajad, külastajate ja külastuste arv; sihttase perioodil aastate lõikes kasvav 35 – 80 000 külastust aastas)
- Palivere TTSK teenindushoone ja liikumisradade baasil osutatakse klientidele mitmekesiseid kvaliteetseid teenuseid, sh radade ja tegevusobjektide hooldus, varustuse rent ja hooldus, WC-d, saunad ja pesemisvõimalused, riietusruumid, toitlustamine, infoteenus, seminariteenus, majutusteenus jm. (möödikud: teenuste olemasolu, kättesaadavus ja kvaliteet, kliendi rahulolu, infrastruktuuri väljaarendatus, tehnika; sihttase: kõik planeeritud teenused on tagatud ja kvaliteetselt osutatud)
- Erasektor osaleb Palivere TTSK terviktoodet operaatorina täiendavate teenuste pakkumises. (n: erasektori poolt pakutavate teenuste arv; sihttase: 5 erasektori poolt pakutavat teenust sh toitlustamine, majutamine, loodusgiid, külastajate transport, kultuuri- ja spordiürituste korraldamine)
- Palivere TTSK organisatsioon ja keskus on juhitud ja majandatud jätkusuutlikult ning professionaalselt. (möödikud: meeskonna komplekteeritus, keskuse külastatavuse- ja majandusnäitajad, arendustegevuste teostamise tase; sihttase: palgaline tegevjuht, palgaline hooldusspetsialist, palgaline arendus- ja turundusspetsialist, koordineeritud ning tulemuslik koostöö partnerite ja rahastajatega; sihttase:
- Palivere TTSK turundus on järjepidev, süsteemne ning sihtgruppide põhine. Turunduskoostöö toimib Kullamaa piirkonnaga, Põhja-Eesti- ning üleriigiliste turismi- ja spordiorganisatsioonidega. Ja (möödikud: turundustegevused ja nende tõhusus, koostöökokkulepped ja ühisturundus partneritega)

- Palivere TTSK on valitud sihtgruppide hulgas tuntud, hinnatud ja armastatud tegevuskeskus. (Mõõdikud: külastajate arv, külastajate rahulolu määr, külastajate profiil, korduvkülastuste määr; sihttase: 80 tuh külastuskorda/aastas, soovitusindeksi määr stabiilselt kõrge)
- Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskus vastab kaasavaks elukeskkonna arendamise põhimõtetele ja erivajadustega inimeste vajadustele. (mõõdikud: erivajadustele kohandatud teenuste ja infrastruktuuri maht, erivajadustega külastajate määr; sihttase: teeninduskeskuses kõik teenused kättesaadavad erivajadustega vajadustega inimesi ühendavate ja taastusravi pakkuvate organisatsioonidega, kasvav erivajadustega inimeste külastuste määr).

5. Palivere Turismi-ja Tervisespordikeskus tegevuskava 2021-2026

Tegevused ja periood	Prioriteetsuse aste (K-kõrge; N-neutraalne)	Koostööpartnerid	Indikatiivne maksumus €
<p>Olmeteenuste väljaarendamine, sh keskusehoone rajamine - teeninduskeskuse hoone: riietusruumid ja saunad, parkimisala, laste mänguväljak, muud väljakud, (minigolf, võrkpall, jalgpall, liuväli), kanalisatsioon ja immutusväljak, küttesüsteem.</p> <p>Teenindus- ja olmehoone ehitustööd 2022-2023. Aastatel.</p> <p>Spordikeskuse mänguväljakud 2023-2024. aastatel.</p>	K	SA PLTS HK, Lääne-Nigula vald, LEADER meede 2, MATA meede, ettevõtjate investeringu toetus, Kultuuriministeerium regionaalsete sportimiskeskuste programm 2023.2026	525 000
<p>Majutusteenuste väljaarendamine, sh teeninduskeskuse hoone II järk majutuse osa 30 kohta ehitustööd, soojustatud väikemajade kuni 20 m2 kuni 10 tk ehitustööd. Kavandatud majutuse väljaarendamine 2025-2026. aastatel</p>	K	Lääne-Nigula vald, LEADER meede 2, ettevõtjate investeringu toetus, Kultuuriministeerium regionaalsete sportimiskeskuste programm 2023.2026	475 000
<p>Inventari soetamine teenuste arendamiseks: murdmaasuusavarustus, uisud, lumelauavarustus, mäesuusad, jalgrattad, käimiskepid, ronimisseina/seiklusradade turvavarustus, kelgud jm. 2023-2024. aastatel.</p>	K	SA PLTS HK, Lääne-Nigula vald, LEADER meede 2	24 000
<p>Viidastus koos invamärgistusega keskusesse Palivere alevist ja keskuse territooriumil. 2022. aastal</p>	K	SA PLTS HK, Lääne-Nigula vald, Kultuuriministeerium	5 000
<p>Turismi- ja spordi valdkonna tootearendus (sh tähtsündmused, paketid, teenuste disainimine eri sihtgruppidele).</p>	K	SA PLTS HK, turismiorganisatsioonid, EAS	35 000

SA Põhja-Läänemaa Turismi- ja Spordiobjektide Halduskeskus

2022-2023. aastal.			
Finantsmudel väljatöötamine, investeringuprojekti tasuvusanalüüs. 2021. aastal	K	SA PLTS HK, Lääne-Nigula vald, EAS	5 000
Sihtgrupipõhise turundusplaani väljatöötamine (sh nimi, visuaalne identiteet, sõnumid) Turundustegevused (iga-aastaselt). 2021-2026. aastatel.	K	SA PLTS HK MTÜ Läänemaa Turism	5 000 (aastas)
Organisatsiooni tugevdamine (meeskonna ja teenindava personali komplekteerimine). 2022-2024. aastatel	K	SA PLTS HK	24 000 (Muu personali palgad selgitab TTA)
Mäekeskuse väljaarendamine, sh: lumelauaja mäesuusanõlv pikkusega 120 m, suusahüppemägi K-25 koos kohtunike torni ja inventari hoiuruumidega, tõstuk, ronimissein, kõrg- ja madalseiklusrada. 2021-2025. aastatel.	N	SA PLTS HK, Lääne-Nigula vald, ettevõtjate investeringu toetus, LEADER programm, Kultuuriministeerium	520 000
Valgustatud suusarada koos tunneli ja staadionalaga. 2023-2024. aastatel.	N	SA PLTS HK, Lääne-Nigula vald, Kultuuriministeerium	28 000
Valgustatud 2,5 km terviserada + parkla (kergliiklustee rulluisutamise ja –suusatamise harrastamiseks lumevabal perioodil). 2023-2024. aastatel.	N	SA PLTS HK, Lääne-Nigula vald, Kultuuriministeerium	268 000
Spordi- ja vabaaja teenuste väljaarendamine liikumispuuetega ning ratastooliga külastajaile. (muusikamängud, tegevuspaneelidega seinad jms). 2023-2024. aastatel.	N	Sotsiaalministeerium, ESF Euroopa sotsiaalfond, Lääne-Nigula vald, SA PLTS HK	30 000
Juurdesõiduteele tolmuvara mustkate Ääsmäe-Haapsalu maanteelt. Juurdepääsu rajamine Kalda tänavalt pontoonsild jalakäijatele ja jalgratturitele Taebla jõe lammiala ületuseks. 2023-2024. aastatel	N	SA PLTS HK, Lääne-Nigula vald. LEADER meede.	60 000

Lisa 1 . Arenguseminaridest 08.07.2021 Taebblas ja 20.07.2021 Paliveres osavõtnute koondnimekiri

Renek Loorens - SA PLTS HK nõukogu liige
Mati Kallemets – SA PLTS HK, juhatuse liige
Maila Pardla – Lääne-Nigula Vallavalitsus, arendusnõunik
Jaak Pihlakas – Läänemaa Puuetega Inimeste Koda,
Marek Topper – Lääne-Nigula Vallavolikogu, liige
Janno Randmaa -Lääne-Nigula Vallavalitsus, vallavanem
Ülle Lass – Läänemaa Spordiliit Läänela peasekretär
Urmas Muld – SA PLTS HK nõukogu liige
Jaanus Ratas - Lääne-Nigula Vallavolikogu, liige
Kadri Lukk – Lääne-Nigula Vallavolikogu, liige
Juhan Lukk – Suusaklubi Sula, juhatuse liige
Diana Ots – Palivere Kogukonnakogu, liige

Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskuse arengukava 2021-2026 on kinnitatud Sihtasutuse Põhja-Läänemaa Turismi- ja Spordiobjektide Halduskeskuse nõukogu koosolekul 31. augustil 2021 protokoll nr 3 punkt 2.